

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

МИКЛУШ ТАРАС СТЕПАНОВИЧ

УДК 330:061.66:631.1

**ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ КОМПЛЕКСНОГО
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ У КАРПАТСЬКОМУ РЕГІОНІ**

08.00.06 «Економіка природокористування
та охорони навколишнього середовища»

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Київ – 2020

Дисертацією є кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису

Роботу виконано у Національному університеті біоресурсів і природокористування України Міністерства освіти і науки України

Науковий керівник доктор економічних наук, доцент
Карпук Анатолій Іванович,
Відокремлений підрозділ
Національного університету біоресурсів
і природокористування України
«Боярська лісова дослідна станція»,
директор

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Гуцуляк Григорій Дмитрович,
Прикарпатська державна
сільськогосподарська дослідна станція
Інституту сільського господарства
Карпатського регіону НААН,
завідувач Косівського сектора проблем
гірського землекористування

кандидат економічних наук,
старший науковий співробітник
Жук Петро Володимирович,
Державна установа
«Інститут регіональних досліджень
імені М. І. Долишнього НАН України»,
провідний науковий співробітник
відділу регіональної екологічної політики
та природокористування

Захист відбудеться «28» серпня 2020 року о 14⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.004.20 у Національному університеті біоресурсів і природокористування України за адресою: 03041, м. Київ, вул. Героїв Оборони, 15, навчальний корпус № 3, кімната 301

З дисертацією можна ознайомитися у науковій бібліотеці Національного університету біоресурсів і природокористування України за адресою: 03041, м. Київ, вул. Героїв Оборони, 13, навчальний корпус № 4, кімната 41а

Автореферат розіслано «27» липня 2020 року

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Л. В. Паламарчук

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Посилення проявів виснажливого та марнотратного використання природних ресурсів як в умовах перехідного періоду, так і в умовах ринку призвело до порушення еколого-економічної рівноваги у переважній більшості біогеоценозів та послабило їх самопідтримуючу здатність трансформувати негативні екстерналії в позитивні. Найбільш детермінуючий вплив на темпи і масштаби освоєння природно-ресурсного потенціалу справив сировинний тип національної економіки, який передбачає максимально можливе залучення у відтворювальний процес природних ресурсів і, як правило, супроводжується вивезенням природної сировини за кордон. Значний вплив на поширення процесів виснажливого та розбалансованого природо-користування справляють також природно-кліматичні та природно-ресурсні умови соціально-економічного розвитку окремих регіонів.

Особливо ускладненою стосовно упередження проявів марнотратного використання природної сировини є ситуація в областях Карпатського регіону, який відноситься до найбільш ризикованих зон в масштабах країни з огляду на ускладнені умови господарювання у гірській місцевості та структурні зрушення у господарському комплексі, які призвели до загострення природно-техногенних ризиків. Значною мірою загострення екологічної ситуації та проявів виснажливого природокористування у Карпатському регіоні зумовлені відсутністю комплексного підходу до програмування і планування заходів щодо господарського освоєння природно-ресурсного потенціалу та охорони довкілля.

У працях О. Адамовського, Р. Василюшина, М. Газуди, Г. Гуцуляка, Б. Данилишина, А. Дейнеки, Д. Добряка, О. Дорош, Й. Дороша, О. Дребот, В. Другак, Т. Євсюкова, П. Жука, А. Карпука, В. Кравціва, Л. Максимів, В. Мікловди, Г. Обиход, О. Павліщук, М. Римара, О. Сакаль, Л. Сахарнацької, І. Синякевича, І. Соловія, Ю. Стадницького, М. Стегней, А. Степаненка, А. Третяка, Ю. Туниці, О. Фурдичка, О. Шубалого, М. Щурика та ін. розглядаються різноманітні сценарії раціоналізації використання окремих видів природних ресурсів у Карпатському регіоні, пропонуються компенсаційні механізми відшкодування збитків, завданих сільському та лісовому господарству природно-техногенними катастрофами, виокремлюються перспективні інституціональні форми залучення природних ресурсів у відтворювальний процес, але поза увагою залишається формування комплексного підходу до господарського освоєння місцевого природно-ресурсного потенціалу.

Недостатньо конкретизованими є підходи щодо визначення сутності, особливостей та перспективних напрямів комплексного природокористування, методичного забезпечення оцінювання комплексного використання природної сировини на еколого-економічних засадах, а також імплементації у вітчизняну практику найкращих іноземних зразків комплексного природокористування у лісозабезпечених регіонах. В латентному стані перебувають теоретико-методичні підходи до обґрунтування цілей та завдань регіональної політики

комплексного природокористування, а також формування економічного механізму реалізації комплексного підходу у сфері природокористування Карпатського регіону. Тому необхідність вирішення важливого науково-прикладного завдання, пов'язаного із формуванням еколого-економічних засад розвитку комплексного природокористування у Карпатському регіоні, й обумовила тему, мету й основні завдання дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертація безпосередньо пов'язана з тематикою наукових досліджень Національного університету біоресурсів і природокористування України, зокрема темою «Розробити методичні основи та інформаційне забезпечення оцінювання екосистемних функцій лісів природно-заповідного фонду Полісся України» (номер державної реєстрації 0119U100908), в межах якої здобувачем розроблено рекомендації щодо підвищення ефективності використання деревних відходів, зокрема для виробництва твердого біологічного палива, визначено цілі та завдання комплексного природокористування у лісовиробничому комплексі Карпатського регіону.

Мета та завдання дослідження. Мета дисертаційного дослідження – розроблення еколого-економічних засад комплексного природокористування у Карпатському регіоні з урахуванням магістральних напрямів інституціональних перетворень у природно-ресурсному секторі національної економіки та децентралізації влади.

Реалізація поставленої мети зумовила вирішення таких завдань:

- розкрити суть, виявити особливості та виокремити напрями комплексного природокористування;
- сформулювати принципи та розробити методику оцінки рівня комплексності природокористування на еколого-економічних засадах;
- проаналізувати природно-ресурсну базу та виявити екологічні проблеми соціально-економічного розвитку Карпатського регіону;
- провести оцінку рівня комплексності природокористування в розрізі адміністративних областей Карпатського регіону;
- обґрунтувати цілі та завдання комплексного природокористування у Карпатському регіоні на еколого-економічних засадах;
- розробити економічний механізм реалізації комплексного підходу у сфері природокористування Карпатського регіону;
- запропонувати механізм стимулювання комплексного використання деревних відходів;
- сформулювати модель організаційно-економічного забезпечення комплексного природокористування на рівні територіальних громад.

Об'єкт дослідження – процес формування еколого-економічних засад комплексного природокористування в Карпатському регіоні в умовах інституціональної модернізації природно-ресурсного сектора національного господарства та поглиблення децентралізації влади і реформи місцевого самоврядування.

Предмет дослідження – теоретичні, методичні та прикладні положення щодо формування еколого-економічних засад комплексного природокористування в Карпатському регіоні.

Методи дослідження. Теоретичну і методологічну основу дослідження становлять фундаментальні положення економічної теорії, економіки природокористування, екологічного менеджменту, а також теорії інституціоналізму та неоінституціоналізму. Для вирішення завдань дисертації використано загальні та спеціальні наукові методи, а саме: абстрактно-логічний – для уточнення сутності та складових комплексного природокористування; сходження від абстрактного до конкретного – для обґрунтування цілей та завдань комплексного природокористування у Карпатському регіоні; економіко-статистичний – для виявлення тенденцій використання окремих видів природних ресурсів та фінансування капітальних інвестицій і поточних витрат у природо-експлуатаційній та природоохоронній діяльності; індексний – для розрахунку узагальнюючих та часткових індексів рівня комплексності використання природної сировини та несировинних корисностей природно-ресурсного потенціалу; інституціональний підхід – для вибору форм інституціонального забезпечення комплексного природокористування в умовах децентралізації влади та реформи місцевого самоврядування.

Інформаційну базу дослідження становлять матеріали Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України, Державної служби статистики України, Державної казначейської служби України, Державного агентства лісових ресурсів України, департаментів агропромислового розвитку обласних державних адміністрацій, обласних управлінь лісового та мисливського господарства.

Наукова новизна одержаних результатів. Найважливіші наукові результати дослідження, які характеризуються новизною та виносяться на захист, полягають у такому:

вперше сформовано механізм організаційно-економічного забезпечення комплексного природокористування на рівні територіальної громади з урахуванням специфіки Карпатського регіону та ідентифікацією відповідних інституціональних форм господарського освоєння природної сировини, що сприятиме отриманню еколого-економічного мультиплікативного ефекту у зв'язку з впровадженням методів та технологій ґрунтозахисного землеробства, екологічного реінжинірингу самозаліснених сільськогосподарських угідь, модернізації гідротехнічних споруд з упередження паводків та повеней, підвищення рівня утилізації деревних відходів та виробництва біопалива на їх основі;

удосконалено:

– структуру базових складових комплексного природокористування на основі їх компліментарності з Цілями сталого розвитку 2016–2030, яка, на відміну від існуючих, враховує форми господарського освоєння природної сировини та несировинних корисностей природно-ресурсного потенціалу, а також їх залучення у продуктово-переробні ланцюги, використання в якості джерела енергії в контексті постадійного та пофазного упорядкування систем

поводження з вторинною природною сировиною та створення умов для максимально можливого продукування природними комплексами екосистемних послуг;

– теоретичний підхід до цілепокладання та обґрунтування завдань комплексного природокористування, який, на відміну від традиційних, виокремлює виробничо-економічні, соціально-економічні та еколого-економічні цілі, що детермінують завдання комплексного використання природної сировини через формування систем інтегрованого управління природними ресурсами, імплементацію природоохоронних директив ЄС, розроблення та реалізацію регіональних та місцевих програм, формування комунального сектора та укладання угод публічно-приватного партнерства;

– оцінювання рівня комплексності природокористування, яке, на відміну від загальноприйнятих, передбачає розрахунок коефіцієнтів комплексного залучення у господарський обіг первинних природних ресурсів, поглибленої промислової переробки природної сировини, концентрації видів комплексного природокористування, спеціалізації та локалізації комплексного природокористування;

– теоретико-методичні підходи до порядку формування економічного механізму реалізації комплексного підходу у сфері природокористування Карпатського регіону, які, на відміну від існуючих, передбачають виокремлення трьох етапів (нормативно-правове забезпечення, формування систем регулювання комплексного природокористування на регіональному та місцевому рівнях, диверсифікація фінансово-економічного забезпечення комплексного природокористування), що дасть можливість уникнути інституціональних розривів при імплементації нових форм господарського освоєння природно-ресурсного потенціалу;

набули подальшого розвитку:

– аргументація та ідентифікація цілей комплексного природокористування у Карпатському регіоні в розрізі основних сегментів природно-ресурсного сектору (лісовиробничого, сільськогосподарського, водогосподарського та мінерально-сировинного комплексів й індустрії поводження з відходами), які, на відміну від існуючих, ув'язують секторальні пріоритети комплексного природокористування з інституціональним забезпеченням, зокрема децентралізацією управління природоохоронною діяльністю, формуванням комунальних підприємств, кооперацією діяльності природокористувачів, укладанням угод публічно-приватного партнерства, реалізацією природоохоронних проєктів та диверсифікацією портфеля банківських послуг в частині кредитування природоохоронних, природооблаштувальних та природоексплуатаційних проєктів;

– сформовано авторський концепт нарощення природно-ресурсної бази соціально-економічного розвитку лісозабезпеченого регіону, який, на відміну від існуючих підходів, передбачає збереження та примноження потенціалу лісових екосистем на основі впровадження методів соціального лісівництва та наближеного до природи лісокористування;

– механізм стимулювання комплексного використання деревних відходів, який, на відміну від існуючих, передбачає надання постійним лісокористувачам та суб'єктам деревообробного підприємництва субсидій з державного бюджету та бюджетів територіальних громад на заготівлю і переробку деревних відходів та виробництво паливних деревних ресурсів, а також фінансової допомоги в рамках програми Східного партнерства в частині збереження природної спадщини, що сприятиме диверсифікації використання лісосічних відходів та відходів деревообробки і забезпечить синергетичний ефект для держави, територіальної громади та постійних лісокористувачів і деревообробників.

Практичне значення одержаних результатів. Практична цінність результатів наукового дослідження полягає у тому, що вони містять: рекомендації щодо формування механізму стимулювання реалізації комплексного підходу у сфері поводження з деревними відходами на основі застосування комплексу субсидій для постійних лісокористувачів та суб'єктів деревообробного виробництва, які використано в діяльності Львівського обласного управління лісового та мисливського господарства; авторський підхід до формування економічного механізму регулювання комплексного природокористування у Карпатському регіоні, який передбачає виокремлення трьох основних етапів (нормативно-правове забезпечення, формування систем регулювання комплексного природокористування на регіональному та місцевому рівнях, диверсифікація фінансово-економічного забезпечення комплексного природокористування), який використовується в діяльності Департаменту екології та природних ресурсів Львівської обласної державної адміністрації; пропозиції здобувача щодо основних цілей комплексного природокористування у лісовиробничому, сільськогосподарському, водогосподарському та мінерально-сировинному комплексах, а також в галузі поводження з відходами у Карпатському регіоні використовуються в діяльності Департаменту економічної політики Львівської обласної державної адміністрації.

Розроблені здобувачем пропозиції щодо формування механізму організаційно-економічного забезпечення комплексного природокористування на рівні територіальної громади, механізму стимулювання комплексного використання деревних відходів, а також оцінювання рівня комплексності природокористування знайшли застосування в навчальному процесі Луцького національного технічного університету у ході викладання дисциплін «Економіка природокористування», «Регіональна економіка», «Основи підприємництва», «Економіка та організація агропромислових формувань».

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійно виконаною науковою працею, в якій викладено авторський підхід щодо вирішення важливого наукового завдання – розроблення еколого-економічних засад розвитку комплексного природокористування в умовах інституціональної модернізації природно-ресурсного сектора та поглиблення децентралізації влади і реформи місцевого самоврядування. Наукові положення, висновки та рекомендації, які виносяться на захист одержано автором самостійно. Із наукових праць, опублікованих у співавторстві, в дисертації використано

лише ті ідеї та положення, які є результатом особистих досліджень здобувача. Наукові результати дисертаційного дослідження є внеском у розвиток економіки природокористування і охорони навколишнього середовища.

Апробація результатів дисертації. Основні теоретичні положення та практичні результати дисертації апробовано на: Міжнародній науково-практичній конференції «Проблеми і перспективи інноваційного розвитку аграрного сектора в умовах інтеграційних процесів» (м. Харків, 2016 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми управління соціально-економічними системами» (м. Луцьк, 2016 р.); Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Проблеми та перспективи розвитку фінансової системи в сучасних умовах» (м. Полтава, 2017 р.); VIII Міжнародній науково-практичній конференції «Перспективи розвитку аграрного сектору економіки в умовах глобалізації» (м. Київ, 2017 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Публічне управління: проблеми та перспективи» (м. Харків, 2017 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Підприємництво та торгівля: сучасний стан та перспективи розвитку» (м. Луцьк, 2017 р.); Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Публічне управління та адміністрування у процесах економічних реформ» (м. Херсон, 2017 р.); V Міжнародній науково-практичній конференції «Облік, аналіз і аудит: виклики інституціональної економіки» (м. Луцьк, 2018 р.).

Публікації. За результатами дисертаційного дослідження опубліковано 18 наукових праць, з яких 2 статті у наукових фахових виданнях України, 9 статей у наукових фахових виданнях України, включених до міжнародних наукометричних баз даних, 7 тез наукових доповідей.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається з анотацій, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації становить 245 сторінок, робота містить 11 таблиць і 26 рисунків. Список використаних джерел налічує 172 найменування.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми, визначено мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, розкрито наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, відображено їх апробації й особистий внесок здобувача.

У першому розділі «**Теоретичні основи комплексного природокористування на еколого-економічних засадах**» розкрито суть, складові та напрями комплексного природокористування, обґрунтовано принципи та пріоритети застосування комплексного підходу у господарському освоєнні природно-ресурсного потенціалу, розроблено методику оцінки комплексного природокористування на еколого-економічних засадах, виявлено вітчизняні проблеми та зарубіжний досвід комплексного природокористування у лісо-забезпечених регіонах.

На основі проведених досліджень встановлено, що комплексне природо-користування є сферою взаємодії природокористувачів з приводу спільного залучення, розроблення, заготівлі, догляду та відтворення усіх або окремої частини природних ресурсів і природних умов певної території, що не погіршує їх якісні та кількісні характеристики й природний баланс та не несе негативних наслідків для життя населення й розвитку територіальних господарських комплексів, а також дозволяє отримувати позитивний еколого-економічний ефект.

Доведено, що комплексне природокористування включає: господарське використання природної сировини з вилученням або ж без вилучення матеріально-речової субстанції ресурсу; розширене відтворення та відновлення природних ресурсів; ресурсозбереження (економія природної сировини, утилізація та рециклінг вторинної природної сировини); максимально можливе використання у господарському обороті несировинних якостей природних екосистем; упередження збитків навколишньому природному середовищу внаслідок господарського освоєння природно-ресурсного потенціалу, в тому числі через обмеження масштабів розміщення відходів та зниження викидів та скидів забруднюючих речовин; використання одного виду природних ресурсів без нанесення шкоди іншим природним ресурсам.

Враховуючи територіальну неоднорідність регіонів України щодо запасів природних ресурсів і темпів та масштабів їх використання, набуває особливої актуальності проблема оцінки рівня комплексності природокористування. Така оцінка має передбачати розрахунок ряду коефіцієнтів, які відображають напрями розвитку комплексного природокористування: коефіцієнту комплексності залучення первинних природних ресурсів; коефіцієнту ефективності комплексного залучення природних ресурсів; коефіцієнту поглибленої промислової переробки природних ресурсів; коефіцієнту концентрації видів комплексного природокористування; коефіцієнту зміни структури видів комплексного природокористування; коефіцієнту спеціалізації видів комплексного природокористування; коефіцієнту локалізації видів комплексного природокористування.

Встановлено, що надзвичайно актуальним завданням державної та регіональної природно-ресурсної політики є забезпечення максимального рівня комплексності природокористування у лісозабезпеченому регіоні, яким виступає Карпатський регіон. Прикметними рисами соціально-економічного розвитку лісозабезпечених регіонів є: високий рівень лісистості, що накладає об'єктивні обмеження на масштаби сільськогосподарського землекористування; відносно висока питома вага лісового господарства в регіональному валовому продукті; значна залежність величини доходів місцевих жителів від господарського освоєння сировинної та несировинної складових лісоресурсного потенціалу. Формування моделі комплексного природокористування у Карпатському регіоні має враховувати передумови (рис. 1), що визначаються традиціями та особливостями землекористування, лісокористування та водокористування в цьому регіоні.

Передумови переходу до моделі комплексного природокористування у Карпатському регіоні

у сфері землекористування:

- втрата адміністративними районами традиційної сільськогосподарської спеціалізації, що призвело до згортання потенціалу тваринництва і поглиблення монокультуризації сільськогосподарського виробництва;
- повільне впровадження ґрунтозахисних систем землеробства та незадовільні темпи нарощення потенціалу органічного сільськогосподарського виробництва;
- фрагментація сільськогосподарських землекористувань, що поглиблює парцеляцію сільськогосподарських угідь та ускладнює їх консолідацію;
- стихійний характер природної ренатуралізації покиннутих сільськогосподарських угідь, які раніше використовувалися крупно-товарними сільськогосподарськими підприємствами;
- низька ефективність використання особистими селянськими господарствами сучасних технологій землеробства у зв'язку з інвестиційною неспроможністю та асиметричністю інформації

у сфері лісокористування:

- погіршення гідрологічних та захисних можливостей лісів в горах внаслідок самовільних рубок та всихання некорінних лісових насаджень;
- виникнення стихійних лих внаслідок порушення технологій лісозаготівлі;
- самозаліснення покиннутих сільськогосподарських земель м'яколистими деревними породами, що не забезпечить у середньостроковій та довгостроковій перспективі належного приросту цінної деревної маси;
- не своєчасне та неретулярне здійснення лісогосподарських заходів, що призводить до неналежної повноти насаджень, загарщеності лісосік, запізнілого виявлення вогнищ виникнення захворювань та поширення шкідників;
- орієнтованість постійних лісокористувачів на максимальне можливе освоєння найбільш цінних і ліквідних насаджень як в порядку рубок головного користування, так і в порядку рубок пов'язаних з веденням лісового господарства;
- неупорядкованість відносин стосовно передачі у тимчасове користування мисливських угідь

у сфері водокористування:

- недотримання правил господарської діяльності та забудови у прибережних смугах водоохоронних зон;
- погіршення якості води через розкладання залишеної лісової рослинності, особливо тієї, яка утворюється внаслідок здійснення самовільних рубок;
- недотримання екологічно прийнятних умов пропуску поверхневих вод, порушення умов нересту, зимівлі і нагулу риби при будівництві малих гідроелектростанцій на гірських річках;
- значні відхилення параметрів водного балансу через зміни у зв'язку із будівництвом каскаду гребель та критичне зменшення річкового стоку під час заповнення водосховищ, особливо у маловодний багаторічний цикл;
- попадання у водогики та замкнуті водні об'єкти небезпечних речовин у зв'язку з незадовільним використанням хвостосховищ поблизу центрів хімічної індустрії

Рис. 1. Основні передумови формування моделі комплексного природокористування у Карпатському регіоні*
Примітка. * Авторська розробка

У роботі доведено, що досвід ЄС та окремих його країн має бути частково імплементований у вітчизняну практику комплексного природокористування, особливо в частині узгодження пріоритетів розвитку сільських територій як основного ареалу концентрації природних ресурсів з пріоритетами відновлення природно-ресурсного потенціалу.

Особливо цінним для України є іноземний досвід щодо впровадження у практику лісогосподарської діяльності технологій соціального лісівництва та наближеного до природи лісокористування.

У другому розділі «**Аналіз та оцінка комплексності природокористування у Карпатському регіоні**» проаналізовано природно-ресурсну базу та екологічні проблеми соціально-економічного розвитку й рівень фінансово-інвестиційного забезпечення комплексного природокористування в Карпатському регіоні, а також проведено оцінку еколого-економічної ефективності природокористування на основі комплексного підходу у даному регіоні.

Встановлено, що умови господарського освоєння природно-ресурсного потенціалу та екологічна ситуація в областях Карпатського регіону відзначаються численними природо-руйнівними та еколого-деструктивними процесами, що вимагає переведення природно-ресурсного сектора господарського комплексу даного регіону на модель комплексного природокористування. Відправним пунктом впровадження методів, способів та технологій комплексного природокористування має виступати врахування основних тенденцій залучення окремих видів природних ресурсів у господарський обіг, а також особливостей господарського освоєння природно-ресурсного потенціалу в гірській місцевості.

Визначено, що лєвова частка екологічних проблем у Карпатському регіоні зумовлена тим, що у всесоюзному поділі праці до 1992 року цей регіон відігравав роль потужного центра хімічної індустрії, що вимагало формування сучасної природоохоронної інфраструктури з метою упередження негативного впливу на атмосферне повітря. Спад виробництва у хімічній індустрії та фактичний демонтаж окремих підприємств сприяли зменшенню обсягів шкідливих викидів в атмосферне повітря, але призвели до розосередженості джерел негативного впливу на навколишнє природне середовище.

В умовах поглиблення децентралізації влади та реформи місцевого самоврядування, які передбачають перенесення центру регулювання процесів комплексного природокористування на рівень територіальних громад, необхідною є цільова прив'язка природно-ресурсних платежів, які надходять до місцевих бюджетів, до видатків, які стосуються раціонального використання природних ресурсів та охорони довкілля, що дасть можливість поживити процеси відтворення природно-ресурсного потенціалу. Сьогодні переважна більшість природно-ресурсних та екологічних платежів надходить до загальних фондів місцевих бюджетів, тому лише незначна їх частка спрямовується на охорону довкілля та відтворення природно-ресурсного потенціалу (рис. 2).

Так, у 2012 році надходження рентних та екологічних платежів до місцевих бюджетів перевищували видатки місцевих бюджетів на охорону

довкілля та розвиток природно-ресурсного сектора у Карпатському регіоні у 28,4 раза, у 2015 році – у 7 разів, у 2018 році – у 10,2 раза.

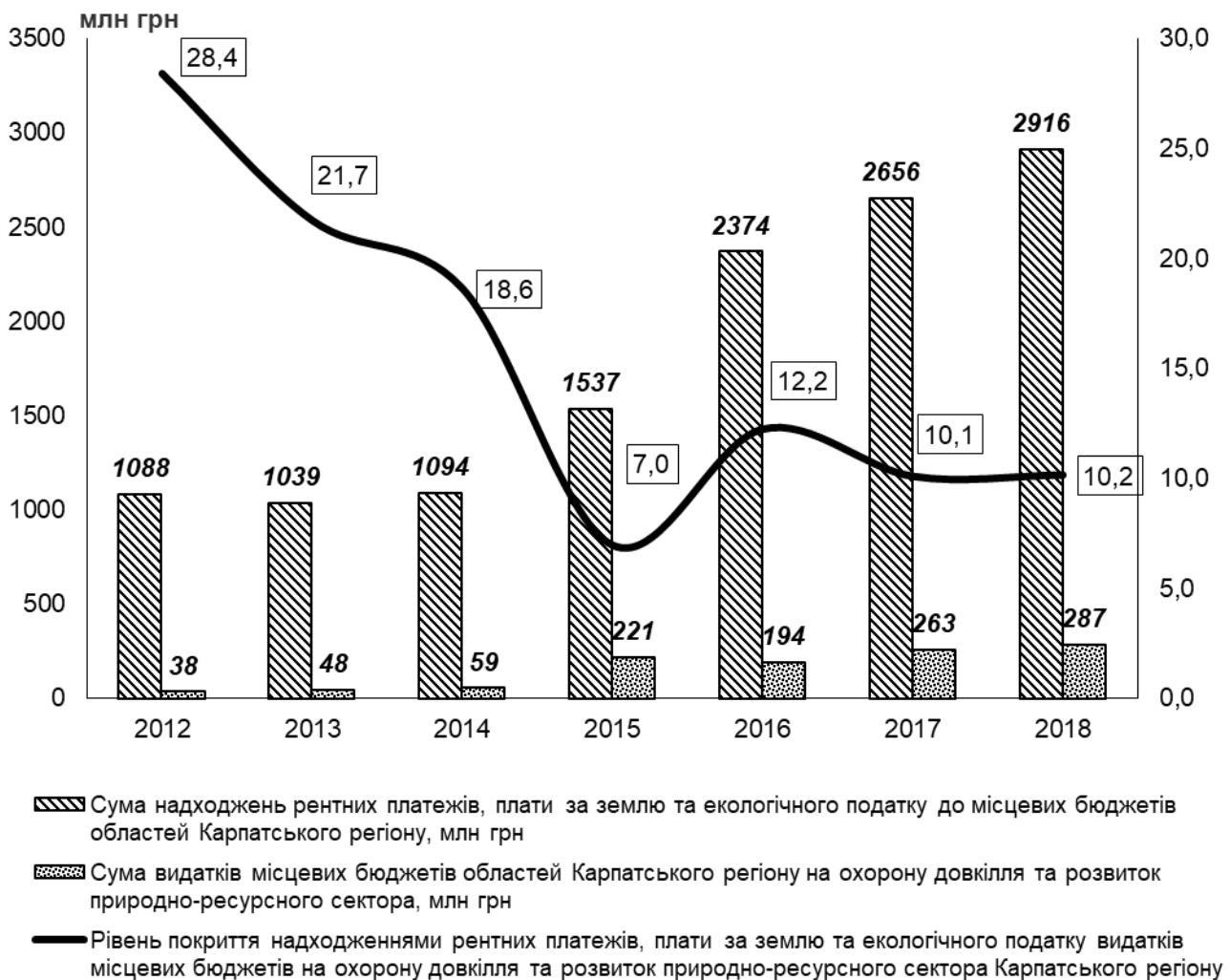

Рис. 2. Покриття надходженнями рентних платежів, плати за землю та екологічного податку видатків місцевих бюджетів на охорону довкілля та розвиток природно-ресурсного сектора у Карпатському регіоні*

Примітка. *Розраховано за даними Державної служби статистики України та Державної казначейської служби України

У роботі проведено розрахунок коефіцієнтів, які з різних сторін характеризують ефективність процесу комплексного залучення природних ресурсів (рівень комплексності залучення первинної природної сировини, поглибленої промислової переробки, концентрації, зміни структури, спеціалізації, локалізації комплексного природокористування) Карпатського регіону у сферу господарського обороту за видами економічної діяльності, які залучають первинні природні ресурси: сільське, лісове та рибне господарство; добувна промисловість і розроблення кар'єрів; водопостачання; каналізація, поводження з відходами.

Результати розрахунків дали підстави зробити такі висновки:

1) адміністративні області Карпатського регіону відзначаються відносно високим значенням коефіцієнта комплексності залучення первинних природних ресурсів у господарський обіг, оскільки частка доданої вартості, яка створюється в галузях природно-ресурсного сектора, у валовому регіональному продукті є значною у зв'язку з переважно аграрною, лісогосподарською та рекреаційною спеціалізацією даного регіону;

2) майже всі області Карпатського регіону відзначаються низьким порівняно з середньоукраїнським рівнем ефективності комплексного залучення природних ресурсів у господарський обіг, що пояснюється високим рівнем енергомісткості виробництва, значними питомими витратами природної сировини, низьким рівнем переробки первинної природної сировини;

3) прикметною рисою еколого-економічної ефективності комплексного природокористування у Карпатському регіоні є низький рівень промислової переробки природної сировини, що, у свою чергу, не забезпечує належної фіскальної та економічної віддачі залучених у господарський обіг первинних природних ресурсів;

4) на основі порівняльного аналізу динаміки коефіцієнта концентрації видів комплексного природокористування у Карпатському регіоні встановлено, що на фоні всіх областей даного регіону та всеукраїнського рівня виділяється рівень концентрації видів комплексного природокористування у Чернівецькій області у зв'язку із концентрацією індустрії господарського освоєння природно-ресурсного потенціалу на незначній кількості великих підприємств, як правило, державних лісогосподарських підприємств;

5) адміністративні області Карпатського регіону в останні роки відзначаються вищим значенням коефіцієнта зміни структури видів комплексного природокористування порівняно з всеукраїнським рівнем, що пов'язано зі створенням суб'єктів малого підприємництва у сфері оброблення деревини, формуванням суб'єктів зеленого та сільського туризму, подальшим розвитком інституціональних суб'єктів рекреаційної діяльності, розвитком малої гідроенергетики;

6) адміністративні області Карпатського регіону порівняно з всеукраїнським рівнем відзначаються вищим значенням коефіцієнта спеціалізації видів комплексного природокористування, що пов'язано з неможливістю переважної більшості суб'єктів природно-ресурсного підприємництва диверсифікувати свою діяльність;

7) високе значення коефіцієнта локалізації видів комплексного природокористування у Карпатському регіоні пов'язане з тим, що процеси деіндустріалізації та згорання виробництва в хімічній індустрії створили передумови для того, щоб основною структуроутворюючою ланкою господарського комплексу стали виробництва у сфері господарського освоєння природно-ресурсного потенціалу.

У третьому розділі «**Напрями розвитку комплексного природокористування у Карпатському регіоні**» обґрунтовано цілі та завдання комплексного природокористування на еколого-економічних засадах, розроблено економічний механізм реалізації комплексного підходу у сфері

природокористування Карпатського регіону та сформовано організаційно-економічне забезпечення комплексного природокористування на рівні територіальних громад.

Встановлено, що особливо ускладненим формування цілей комплексного природокористування є для Карпатського регіону, де значний детермінуючий вплив на рівень комплексності використання природно-ресурсного потенціалу здійснюють ускладнені природно-кліматичні та природно-ресурсні умови господарювання, зумовлені специфікою гірських територій, а також виснажливим використанням окремих складових природно-ресурсного потенціалу, що інтенсифікувало процеси виникнення повеней і паводків та здійснило згубний вплив на умови здійснення сільськогосподарського виробництва та інших видів природо-експлуатаційної діяльності.

З метою конкретизації цілей комплексного природокористування у роботі виокремлено пріоритети підвищення рівня комплексності використання природно-ресурсного потенціалу у Карпатському регіону в розрізі лісо-виробничого, сільськогосподарського, водогосподарського, мінерально-сировинного комплексів, а також індустрії поводження з відходами. Індустрія поводження з відходами виокремлюється на ряду з окремими сегментами природно-ресурсного сектора у зв'язку з надмірною ускладненістю процесів складування, утилізації та захоронення промислових та побутових відходів.

Обґрунтовано, що реалізація цілей та завдань комплексного природокористування базується на основі розроблення та впровадження економічного механізму реалізації комплексного підходу у сфері господарського освоєння природно-ресурсного потенціалу та охорони довкілля. Враховуючи те, що економічний механізм є сукупністю форм, методів та способів регулювання використання, відтворення і охорони природних ресурсів, його формування має передбачати декілька етапів:

1) нормативно-правове забезпечення інституціоналізації інструментів та важелів впливу на природокористувачів;

2) розроблення регуляторного механізму забезпечення комплексного природокористування на регіональному та місцевому рівнях з метою як найповнішого врахування територіальних особливостей господарського освоєння природно-ресурсного потенціалу;

3) диверсифікація інструментів фінансово-економічного забезпечення комплексного природокористування.

Досягнення цілей та завдань комплексного природокористування буде забезпечено за умови, коли методи та інструменти стимулювання процесів комплексності у використанні природної сировини на загальнодержавному та муніципальному рівнях отримають необхідне доповнення на внутрішньо-фірмовому рівні через впровадження методів екологічного аутсорсингу, екологічного інжинірингу, екологічного реінжинірингу та екологічного бенчмаркінгу. Гармонізація загальнодержавних та регіональних пріоритетів комплексного природокористування з внутрішньо-корпоративними пріоритетами з високим рівнем результативності буде забезпечуватися на основі укладання контрактів між добувними підприємствами та суб'єктами

переробної діяльності, інтеграції суб'єктів підприємницької діяльності, які функціонують в одній або в декількох фазах природно-продуктового ланцюга, а також на основі кооперації природокористувачів.

Визначено, що значного поштовху для прискорення реалізації проєктів комплексного природокористування надасть створення позабюджетних фондів фінансування проєктів ресурсозбереження та утилізації вторинної природної сировини. Великий потенціал в цьому напрямі має лісове господарство та деревообробна промисловість, на підприємствах яких утворюються значні обсяги лісосічних відходів та відходів деревообробки. Збитковість заготівлі та переробки деревних відходів змушує лісогосподарські та деревообробні підприємства їх використовувати як паливо або спрямовувати на звалища чи спалювати в місцях здійснення рубок. Додаткових стимулів щодо використання деревних відходів для виробництва біологічного палива як джерела енергії надасть інституціоналізація державних дотацій на використання окремих видів природної сировини, насамперед, неліквідної деревини та порубкових решток. Тому першочергового значення набуває впровадження в практику регуляторного впливу механізму стимулювання суб'єктів лісогосподарського та деревообробного підприємництва щодо підвищення ефективності поводження з деревними відходами (рис. 3).

У процесі досліджень встановлено, що найбільшого синергетичного ефекту від впровадження методів та технологій комплексного природокористування вдасться досягти за умови створення відповідного організаційно-економічного забезпечення на рівні територіальних громад. Повноцінне організаційно-економічне забезпечення реалізації програмних заходів комплексного природокористування на рівні територіальних громад стане можливим на основі: забезпечення реальної децентралізації управління природоексплуатаційною та природоохоронною діяльністю; формування на основі комунального майна муніципальних підприємств; укладання угод публічно-приватного партнерства між муніципалітетами, насамперед, обласними центрами і містами обласного підпорядкування та підприємницькими структурами; активізації співпраці окремих природокористувачів на основі кооперації; поєднання діяльності муніципалітетів та великих природокористувачів в напрямі участі в проєктах транскордонного співробітництва, які фінансуються Європейським Союзом; диверсифікації джерел фінансування природоохоронних та природооблаштувальних проєктів на основі емісії муніципалітетами «зелених» облігацій.

Важливого значення набуває такий механізм залучення «зелених» інвестицій як емісія муніципальних боргових зобов'язань під реалізацію природоохоронних проєктів. Тобто муніципалітет, здійснюючи емісію такого роду боргових цінних паперів, виходить на фінансовий ринок з метою залучення грошових коштів для реалізації природоохоронних, природооблаштувальних та природоексплуатаційних проєктів. В даному контексті необхідно максимальною мірою використати позитивну практику тих муніципалітетів, які мають досвід емісії муніципальних боргових зобов'язань.

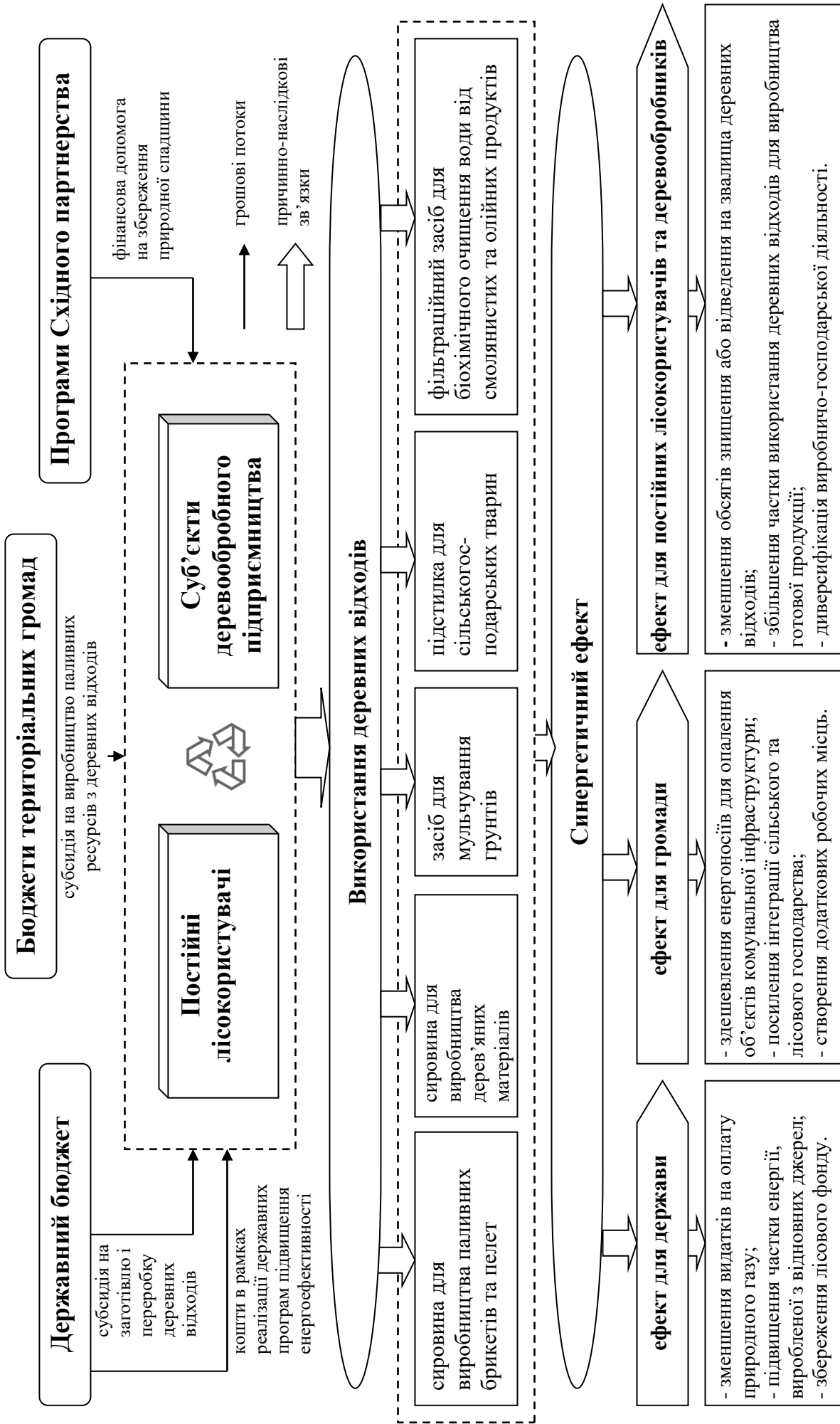

Рис. 3. Механізм стимулювання реалізації комплексного підходу у сфері поводження з деревними відходами*
Примітка. * Авторська розробка

Близькість адміністративних областей Карпатського регіону до кордонів Європейського Союзу підвищує ймовірність залучення фінансових ресурсів даного об'єднання в реалізацію природоохоронних проєктів, які дозволять ефективніше упереджувати наслідки стихійних лих, зокрема повеней та паводків, забезпечать максимізацію надання біогеоценозами екосистемних послуг, а також дозволять реалізувати природно-господарські заходи, які позитивним чином вплинуть на збереження і примноження біорізноманіття.

ВИСНОВКИ

У дисертації розроблено еколого-економічні засади розвитку комплексного природокористування у Карпатському регіоні, які передбачають формування сучасного інституціонального середовища диверсифікації організаційно-економічних форм господарського освоєння місцевого природно-ресурсного потенціалу та інвестиційного забезпечення реалізації проєктів природоохоронного та природо-експлуатаційного спрямування.

1. Встановлено, що комплексне природокористування охоплює сферу взаємодії природокористувачів різних рівнів, пов'язане із залученням природних ресурсів певної території в господарський обіг на основі дотримання природного балансу екосистем без нанесення шкоди населенню та господарському комплексу, забезпеченням позитивного еколого-економічного ефекту в контексті дотримання положень концепції сталого розвитку.

2. Розроблено теоретичний підхід до структуризації базових складових комплексного природокористування на основі їх компліментарності з Цілями сталого розвитку 2016–2030, який враховує форми господарського освоєння природної сировини та несировинних корисностей природно-ресурсного потенціалу, їх залучення у продуктово-переробні ланцюги, використання в якості джерела енергії вживаної природної сировини, що створить умови для максимально можливого продукування природними комплексами екосистемних послуг та підвищить частку доданої вартості природно-ресурсного сектора у валовому регіональному продукті.

3. Сформовано авторський концепт нарощення природно-ресурсної бази соціально-економічного розвитку лісозабезпеченого регіону, який передбачає збереження та примноження потенціалу лісових екосистем на основі впровадження методів соціального лісівництва та наближеного до природи лісокористування, що дасть можливість ефективніше упереджувати селеві потоки, зменшувати частоту і масштаби прояву повеней і паводків, збільшувати емісію кисню.

4. Розроблено інструментарій оцінювання рівня комплексності природокористування, який передбачає розрахунок коефіцієнтів комплексного залучення у господарський обіг первинних природних ресурсів, поглибленої промислової переробки природної сировини, концентрації видів комплексного природокористування, спеціалізації та локалізації комплексного природокористування, що дасть можливість диференціювати методи регуляторного впливу на природокористувачів в різних адміністративних областях.

5. Запропоновано теоретичний підхід до цілепокладання та обґрунтування завдань комплексного природокористування, який виокремлює виробничо-економічні, соціально-економічні та еколого-економічні цілі, що детермінують завдання комплексного використання природної сировини через формування систем інтегрованого управління природними ресурсами, імплементацію природоохоронних директив ЄС, розроблення та реалізацію регіональних та місцевих програм, формування комунального сектора та укладання угод публічно-приватного партнерства між суб'єктами державного та комунального природно-ресурсного підприємництва і суб'єктами приватного бізнесу.

6. Проведено аргументацію та ідентифікацію цілей комплексного природокористування у Карпатському регіоні в розрізі основних сегментів природно-ресурсного сектору (лісовиробничого, сільськогосподарського, водогосподарського та мінерально-сировинного комплексів й індустрії поводження з відходами), які ув'язують секторальні пріоритети комплексного природокористування з інституціональним забезпеченням, зокрема децентралізацією управління природоохоронною діяльністю, формуванням комунальних підприємств, кооперацією діяльності природокористувачів, реалізацією природоохоронних проєктів та диверсифікацією портфеля банківських послуг в частині кредитування природоохоронних, природо-облаштувальних та природоексплуатаційних проєктів.

7. Розроблено механізм стимулювання комплексного використання деревних відходів, який передбачає надання постійним лісокористувачам та суб'єктам деревообробного підприємництва субсидій з державного бюджету та бюджетів територіальних громад на заготівлю і переробку деревних відходів та виробництво паливних деревних ресурсів, а також фінансової допомоги в рамках програми Східного партнерства в частині збереження природної спадщини, що сприятиме диверсифікації використання лісосічних відходів та відходів деревообробки і забезпечить синергетичний ефект для держави, територіальної громади та постійних лісокористувачів і деревообробників.

8. Встановлено, що повноцінне організаційно-економічне забезпечення реалізації програмних заходів комплексного природокористування на рівні територіальних громад є можливим на основі: забезпечення реальної децентралізації управління природоексплуатаційною та природоохоронною діяльністю; формування на основі комунального майна муніципальних підприємств; укладання угод публічно-приватного партнерства між муніципалітетами, насамперед, обласними центрами і містами обласного підпорядкування, та підприємницькими структурами; активізації співпраці окремих природокористувачів на основі кооперації; поєднання діяльності муніципалітетів та великих природокористувачів в напрямі участі в проєктах транскордонного співробітництва, які фінансуються Європейським Союзом; диверсифікації джерел фінансування природоохоронних та природо-облаштувальних проєктів на основі емісії муніципалітетами «зелених» облігацій.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях України:

1. Карпук А. І., Миклуш Т. С. Змістовна характеристика поняття «комплексне природокористування» в ринкових умовах. Економічні науки. Серія «Економічна історія». 2016. Вип. 13 (52). С. 132–136. *(Здобувачем виявлено особливості забезпечення комплексності природокористування).*

2. Карпук А. І., Миклуш Т. С. Особливості реалізації концепції комплексного природокористування на еколого-економічних засадах. Економічні науки. Серія «Економіка та менеджмент». 2016. Вип. 13 (50). С. 48–53. *(Здобувачем розроблено концепцію комплексного природокористування на еколого-економічних засадах).*

Статті у наукових фахових виданнях України,

включених до міжнародних наукометричних баз даних:

3. Миклуш Т. Комплексне природокористування: теоретико-методологічні засади та інституціональні передумови. Економіст. 2016. № 5. С. 51–53.

4. Миклуш Т. Еколого-економічні засади та змістовна характеристика комплексного природокористування. Економіст. 2016. № 6. С. 30–33.

5. Миклуш Т. С. Фінансово-інвестиційне забезпечення природоохоронної діяльності як необхідна передумова комплексного природокористування. Інвестиції: практика та досвід. 2017. № 20. С. 38–45.

6. Миклуш Т. Комплексне природокористування у лісозабезпечених регіонах: передумови та механізми. Агросвіт. 2017. № 15–16. С. 77–82.

7. Миклуш Т. Комплексне природокористування у Карпатському економічному районі: особливості та напрями забезпечення. Агросвіт. 2017. № 17. С. 30–34.

8. Карпук А. І., Миклуш Т. С., Гордійчук А. І. Закономірності та перспективи комплексного розвитку агропродовольчої системи регіону. Економічний форум. 2017. № 4. С. 79–85. *(Здобувачем розкрито особливості комплексного аграрного природокористування як важливої передумови розширеного відтворення агропродовольчої системи регіону).*

9. Миклуш Т. С. Економічний механізм комплексного природокористування у Карпатському регіоні: методи та інструменти інвестиційного забезпечення. Інвестиції: практика та досвід. 2018. № 16. С. 52–60.

10. Карпук А. І., Миклуш Т. С., Дзюбенко О. М. Організаційно-економічне забезпечення комплексного природокористування на муніципальному рівні: інвестиційно-фіскальні аспекти. Економіка та держава. 2018. № 9. С. 11–18. *(Здобувачем розроблено організаційно-економічне забезпечення комплексного природокористування на рівні територіальних громад).*

11. Карпук А. І., Миклуш Т. С., Дзюбенко О. М. Забезпечення комплексного природокористування: цілі, завдання та регіональні особливості. Бізнес Інформ. 2018. № 7. С. 166–176. *(Здобувачем виокремлено складові*

комплексного природокористування та визначено їх компліментарність з Цілями сталого розвитку 2016–2030 рр.).

Тези наукових доповідей:

12. Миклуш Т. С. Перспективні напрями комплексного природокористування. Актуальні проблеми управління соціально-економічними системами: Міжнародна науково-практична інтернет-конференція, м. Луцьк, 8 грудня 2016 року: тези доповіді. Луцьк, 2016. С. 239–241.

13. Миклуш Т. С. Комплексне природокористування як важлива передумова відтворення ресурсно-виробничого потенціалу сільських територій. Проблеми і перспективи інноваційного розвитку аграрного сектора в умовах інтеграційних процесів: Міжнародна науково-практична конференція, м. Харків, 22 грудня 2016 року: тези доповіді. Х., 2016. С. 163–166.

14. Миклуш Т. С. Теоретичні основи комплексного природокористування. Перспективи розвитку аграрного сектору економіки в умовах глобалізації: VIII Міжнародна науково-практична конференція, м. Київ, 30 вересня 2017 року: тези доповіді. К., 2017. С. 155–158.

15. Миклуш Т. С. Фінансове забезпечення регіональних пріоритетів комплексного природокористування. Проблеми та перспективи розвитку фінансової системи в сучасних умовах: Міжнародна науково-практична інтернет-конференція, м. Полтава, 12 жовтня 2017 року: тези доповіді. Полтава, 2017. С. 18–19.

16. Миклуш Т. С. Управління природокористуванням на муніципальному рівні: необхідність дотримання принципу комплексності. Публічне управління: проблеми та перспективи: Всеукраїнська науково-практична конференція, м. Харків, 27 жовтня 2017 року: тези доповіді. Х., 2017. С. 167–171.

17. Миклуш Т. С. Інвестиційна політика у природоохоронній діяльності в контексті формування сучасної системи комплексного природокористування у Карпатському регіоні. Публічне управління та адміністрування у процесах економічних реформ: Міжнародна науково-практична інтернет-конференція, м. Херсон, 10 листопада 2017 року: тези доповіді. Херсон, 2017. С. 207–209.

18. Карпук А. І., **Миклуш Т. С.** Фінансово-економічне забезпечення комплексного природокористування: специфіка Карпатського регіону. Облік, аналіз і аудит: виклики інституціональної економіки: V Міжнародна науково-практична конференція, м. Луцьк, 6 жовтня 2018 року: тези доповіді. Луцьк, 2018. С. 249–252. *(Здобувачем розкрито зміст фінансово-економічного забезпечення комплексного природокористування).*

АНОТАЦІЯ

Миклуш Т. С. Еколого-економічні засади розвитку комплексного природокористування у Карпатському регіоні. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук зі спеціальності 08.00.06 «Економіка природокористування та охорони

навколишнього середовища». Національний університет біоресурсів і природокористування України. Київ, 2020.

У дисертації розглянуто теоретико-методичні основи комплексного природокористування на еколого-економічних засадах, а саме розкрито суть, особливості та напрями комплексного природокористування, запропоновано методика оцінки комплексного природокористування, виявлено проблеми та узагальнено зарубіжний досвід розвитку комплексного природокористування у лісозабезпечених регіонах.

Проаналізовано природно-ресурсну базу та екологічні проблеми соціально-економічного розвитку Карпатського регіону й рівень фінансово-інвестиційного забезпечення комплексного природокористування в даному регіоні. Проведено оцінку еколого-економічної ефективності природокористування у Карпатському регіоні на основі комплексного підходу.

Запропоновано авторський підхід до цілепокладання та обґрунтування завдань комплексного природокористування. У роботі розроблено теоретико-методичні підходи до порядку формування економічного механізму реалізації комплексного підходу у сфері природокористування Карпатського регіону. Сформовано механізм організаційно-економічного забезпечення комплексного природокористування на рівні територіальної громади з урахуванням природно-ресурсних особливостей соціально-економічного розвитку Карпатського регіону.

Ключові слова: комплексне природокористування, природні ресурси, еколого-економічні засади, Карпатський регіон, економічний механізм, територіальна громада, публічно-приватне партнерство, деревні відходи.

АННОТАЦИЯ

Миклуш Т. С. Эколого-экономические основы развития комплексного природопользования в Карпатском регионе. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.06 «Экономика природопользования и охраны окружающей среды». Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины. Киев, 2020.

В диссертации рассмотрены теоретико-методические основы комплексного природопользования на эколого-экономических началах, а именно раскрыта сущность, особенности и направления комплексного природопользования, предложена методика оценки комплексного природопользования, выявлены проблемы и обобщен зарубежный опыт развития комплексного природопользования в лесообеспеченных регионах.

Проанализированы природно-ресурсная база и экологические проблемы социально-экономического развития Карпатского региона и уровень финансово-инвестиционного обеспечения комплексного природопользования в данном регионе. Проведена оценка эколого-экономической эффективности природопользования в Карпатском регионе на основе комплексного подхода.

Предложен авторский подход к целеполаганию и обоснованию задач комплексного природопользования. В работе разработаны теоретико-методические подходы относительно формирования экономического механизма реализации комплексного подхода в сфере природопользования Карпатского региона. Сформирован механизм организационно-экономического обеспечения комплексного природопользования на уровне территориальной общины с учетом природно-ресурсных особенностей социально-экономического развития Карпатского региона.

Ключевые слова: комплексное природопользование, природные ресурсы, эколого-экономические основы, Карпатский регион, экономический механизм, территориальная община, публично-частное партнерство, древесные отходы.

ANNOTATION

Myklush T. S. Ecological and Economic Basis for the Development of Integrated Environmental Management in the Carpathian Region. – The Manuscript.

Thesis for the degree of candidate of economic sciences, specialty 08.00.06 Economics of Nature Using and Environment Protection. National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine. Kyiv, 2020.

The thesis considers theoretical and methodological bases of complex use of natural resources, ecological and economic principles. It reveals the essence; peculiarities and directions of integrated environmental management, the methodology of estimation of integrated environmental management, the problems identified and summarized the foreign experience of development of integrated nature management in regions reach in forests.

It is proved that integrated nature management is such a use of natural resources and conditions that ensures the achievement of certain targets, compliance with the basic principles of integrated economic development of natural resource potential, the introduction of the most effective organizational and economic forms of environmental management, the use of economic mechanisms and international regulatory standards in the context of solving the complex of current environmental and economic problems of a particular territory on the basis of achieving and maintaining the natural ecological and resource balance.

The author's approach to the assessment of the level of complexity of environmental management, which provides for the calculation of the coefficients of complex involvement in the economic turnover of primary natural resources, in-depth industrial processing of natural resources, the concentration of types of integrated environmental management, specialization and localization of integrated environmental management.

The identification of the objectives of integrated environmental management in the Carpathian region in the context of the main segments of the natural resource sector (forest production, agricultural, water and mineral complexes and waste management industry), which connects sectoral priorities of integrated environmental

management with institutional support, in particular the decentralization of environmental management, the formation of utilities, cooperation activities of natural resource users, the conclusion of public and private partnership agreements, implementation of environmental projects and diversification of the banking services portfolio in terms of lending to environmental projects.

The paper developed theoretical and methodological approaches to the formation of an economic mechanism for the implementation of an integrated approach in the field of environmental management of the Carpathian region, which provide for the allocation of three stages (legal support; formation of systems of regulation of integrated environmental management at the regional and local levels; diversification of financial and economic support for integrated environmental management), which will avoid institutional gaps in the implementation of new forms of economic development of natural resource potential. The implementation of the three stages of formation of the economic mechanism of integrated environmental management will make it possible to form an appropriate set of methods and tools at the national, municipal and internal corporate level.

It is proved that the main element of the economic mechanism of integrated environmental management in the Carpathian region at the regional and municipal level should be a set of methods and tools to promote an integrated approach to the use of natural resources and secondary natural resources. Taking into account the structure of the natural resource potential of the Carpathian region and the economic specialization of administrative regions and districts, the introduction of a mechanism to stimulate forestry and woodworking businesses to improve the efficiency of wood waste management is of paramount importance with regard to implementation into economic practice.

The mechanism for stimulating the implementation of an integrated approach in the field of wood waste management should include the provision of subsidies from the state budget and the budgets of territorial communities for the harvesting and processing of wood waste and the production of fuel wood resources, as well as financial assistance under the Eastern partnership program for the preservation of natural heritage, which will contribute to the diversification of the use of forest waste and wood waste and provide a synergistic effect for the state, territorial community and permanent forest users and woodworkers.

The mechanism of organizational and economic support of integrated nature management at the level of the territorial community, taking into account the natural resource features of social and economic development of the Carpathian region and the identification of appropriate institutional forms, which will contribute to the ecological and economic multiplier effect in connection with the introduction of technologies of organic and soil conservation agriculture, environmental reengineering of renaturalized agricultural lands, modernization of hydraulic structures to prevent floods, increasing the level of waste utilization and production of biofuels based on their base.

Key words: complex nature management, natural resources, ecological and economic bases, Carpathian region, economic mechanism, territorial community, public and private partnership, wood waste.

Підписано до друку 24.07.2020 р.
Ум. друк. арк. 0,9
Наклад 100 прим.

Формат 60x84\16
Обл.-вид.арк. 0,9
Зам. № 200372

Віддруковано у редакційно-видавничому відділі НУБіП України
вул. Героїв Оборони, 15, Київ, 03041, тел.: 527-81-55
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 4097 від 17.06.2011

